Другий модуль передбачає актуалізацію знань студентів з методики навчання української мови в початковій школі з одночасним набуттям знань, умінь і навичок викладання її як державної в іншомовному середовищі. При цьому головну увагу в оволодінні ними зосереджено на формуванні здатності майбутніх педагогів до виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, читання, дитячої книжки; опануванні методики формування комунікативних умінь молодших школярів, оскільки засвоєння іншої/другої мови починається з набуття вмінь усного мовлення, збагачення їхнього лексичного запасу. А далі – на виробленні навичок читання і письма, дослідження мовних одиниць і явищ, засвоєнні початкових лінгвістичних знань і норм української мови як державної.

У викладанні курсу враховуємо те, що нова українська школа, в першу чергу початкова, потребує компетентного, конкурентоспроможного педагога. За визначенням учених і нормативно-правових документів, компетентність – це педагогічна категорія, а вчитель, який володіє нею, - це фахівець із ґрунтовними знаннями зі шкільного предмета/низки предметів (у випадку вчителя початкових класів). Вона є складовою педагогічної майстерності і відіграє важливу роль у підготовці майбутнього педагога до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. На її формування якраз і спрямований авторський курс, викладання якого здійснюється на компетентнісному та діяльнісному підходах з урахуванням сучасних досягнень вітчизняної і зарубіжної лінгводидактики.

Література

1. Кірик М.Ю., Маргітич К.Є., Данилова Л.І. Нова українська школа: методика навчання української мови в 1-4 класах з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Львів: Світ. 2020. 160 с.

Валентина Снєгірьова,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу навчання
мов національних меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ У ВИВЧЕННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ АДАПТАЦІЙНОГО ЦИКЛУ

Ключові слова: ключові компетентності, зарубіжна література, художній твір.

Основні ідеї Нової української школи – розвиток ключових компетентностей учнів та інтегроване навчання. Одинадцять ключових компетентностей, згідно з Державним стандартом базової середньої освіти (2020), мають реалізовуватися в рамках кожної освітньої галузі (таких 9) або кожного окремого шкільного предмета. Це: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість і фінансова грамотність [1, с. 3 - 5].

Коротко проаналізуємо реалізацію концептуальних положень Стандарту в модельній навчальній програмі «Зарубіжна література. 5 – 6 класи», створеній співробітниками Інституту педагогіки [2]. Її зміст дібрано з урахуванням вікової психології молодших підлітків, їхніх читацьких інтересів і особливостей сприйняття художнього тексту та структуровано на основі поєднання жанрового і проблемно-тематичного принципів. Для читання і вивчення подано класичні твори зарубіжної літератури. Цікаву і доступну для сприйняття підлітків зарубіжну прозу другої половини ХХ – початку ХХІ ст. у кращих українських перекладах запропоновано на вибір учителя та учнів для читання та обговорення. Такий розподіл творів передбачає формування читацького досвіду учнів, різні рівні їхньої читацької компетентності та літературного розвитку, навчання читачів, здатних самостійно орієнтуватися в розмаїтті сучасної художньої літератури, вибирати книжку для читання, самостійно визначати її художню цінність. Завдання до розділу «Для читання та обговорення» розраховані на більш високий рівень читацької компетентності, сприйняття і комунікації, передбачають більшу самостійність учнів. Якщо на творах «для читання і вивчення» п’яти-шестикласники навчаються читати, інтерпретувати, створювати найпростіші медійні продукти з допомогою вчителя (про що вказано в колонці «Очікувані результати навчання»), то на творах «для читання та обговорення» діти мають самостійно продемонструвати те, чого навчилися.

Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі має реалізовуватися «через розвиток умінь і ставлень та базові знання» [1, с. 6]. У процесі створення модельної програми важливо було виокремити зі списку базових знань, умінь і ставлень прийнятні для формування в рамках адаптаційного циклу. Наприклад, серед предметних базових знань нами дібрано такі: *інформація, комунікація; взаємодія; аргументація; інтонаційні засоби; емоційний стан співрозмовників; формули мовленнєвого етикету; принципи етики*

спілкування; цифрове середовище; текст: опис, розповідь, роздум; зміст прочитаного; тема; ідея; підтекст; літературний твір; художній переклад; мовна норма; помилка; засоби художньої виразності. Як видно з переліку, не всі з наведених понять можна віднести до мовно-літературних. Очевидно, що й літературознавчі поняття потрібно було ретельно дібрати, щоб зберегти специфіку літератури.

Починаючи з 5 класу, автори модельної програми послідовно вибудували систему вивчення теорії літератури на доступному для учнів рівні, але в повній відповідності з вимогами сучасної науки. Основні літературознавчі поняття – *казка, міф, оповідання, повість, автор, тема, герой літературного твору; сюжет, композиція, діалог, портрет, пейзаж, алегорія, підтекст, гіпербола, гумор, художня деталь, фантастика* тощо вводяться в активне використання в навчальній практиці і є основою аналізу художніх творів. Програма передбачає чітку і послідовну роботу із засвоєння, закріплення цих понять і збагачення знань про них від теми до теми і від класу до класу.

Подібну копітку роботу було проведено і з переліком умінь. Наведені у Стандарті вміння – не традиційні читацькі чи літературні (мовно-літературні), а сформульовані в рамках певної ключової компетентності і мають психосоціальне забарвлення. Наприклад, такі: *аналізувати діалоги персонажів художнього тексту, медіатексту з погляду основних правил спілкування, визначаючи деталі, які сприяють або заважають їхній успішній комунікації; розкривати актуальність художніх творів у контексті викликів сучасності та власних життєвих потреб; проектувати власну поведінку в ситуаціях, подібних до тих, що зображені у художніх текстах* тощо.

Ціннісний компонент Стандарту також зазнав суттєвих змін з позицій формування комунікативних і соціальних навичок. У програмі актуалізовані такі ставлення: *розуміння ролі читання текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) зарубіжних авторів для розвитку і самовдосконалення; прагнення збагачувати читацький і мовленнєвий досвід; потреба в читанні рідною мовою; плекання українських національних цінностей, повага до цінностей інших народів і культур* тощо.

Загалом у розробленій МНП максимально охоплено усі обов'язкові результати мовно-літературної освітньої галузі за адаптаційний цикл: читання, слухання, аудіювання, аналіз, інтерпретація, усна та письмова взаємодія, дослідження індивідуального мовлення.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898
2. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5-6 класи» (авт. Богданець-Білоскаленко Н. І., Снєгірьова В. В., Фідкевич О. Л.). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12. 07. 2021 №795 (у редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 29. 09. 2021 №1031) https://drive.google.com/file/d/1Cz1MGthFJsmBF_5Ol0UQ3UCBQIDXsih3/view

Світлана Сухарєва,
докторка філологічних наук,
завідувачка кафедри полоністики і перекладу
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПОЛОНІСТИЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: українсько-польський переклад, полоністика, лексичні трансформації, слова-реалії, послідовний і синхронний переклад

Переклад відіграє одну з першочергових ролей у формуванні полоністичних знань, умінь і навичок у закладах як середньої, так і вищої освіти. Це викликано природою явища двомовності, на якому побудована система полоністичної освіти в Україні. Відтак знання української мови має важливе значення у процесі засвоєння польської мови як іноземної.

Процес перекладу на заняттях з польської мови має декілька важливих рівнів. При вивченні лексичного матеріалу виникають труднощі із розумінням польських слів-реалій, які не мають буквальних відповідників в українській мові. Учитель повинен пояснити, що в такому випадку маємо справу з явищем «неперекладності», однак після вивчення культурологічних елементів, пов’язаних із життям у польському середовищі, можна вдатися до описового способу перекладу і застосувати лексичні трансформації. Цей спосіб полоністичної освіти детально опрацював Є. Ковалевський, тож можна використати на заняттях запропоновані ним методичні розробки [5, с. 5–16].

Не менш важливим елементом застосування перекладацьких компетентностей є усний переклад, виражений на різних рівнях – морфологічному, семантичному, синтаксичному, фонологічному. Учень повинен орієнтуватися в польсько-українському переліку «фальшивих друзів перекладача», на які увага звертається від перших кроків вивчення польської мови як іноземної до здачі сертифікованого іспиту з цієї мови [3].